

Helge Kongsrud: *Den kongelige arveretten til Norge 1536-1661. Idé og politisk instrument.* (Universitetsforlaget, Oslo 1984). 366 s., 170 no. kr.

I værket Hamarspor (festschrift til Lars Hamre 1982) har Helge Kongsrud skrevet en artikel, der må formodes at indeholde essensen af hans studier over den særlige norske arveret og dens voksende politiske betydning i 1640'erne og 1650'erne. I denne bog er samme emne behandlet i en mere omstændelig form. Det præger fremstillingen, at den bygger på Kongsruds gamle speciale. Alle kilder, der belyser emnet, citeres og refereres omhyggeligt. En af delene havde været rigeligt, men ingen skal i hvert fald beskyldes Kongsrud for manglende grundighed.

Et vældigt utrykt materiale og en omfattende litteratur er støvsuget for ytringer, der har berøring med det oldenborgske hus' præentioner og formodet »urnorske« forestillinger om arveretten. Uundgåeligt misforstår Kongsrud dog adskillige af disse ytringer, der er løstrevet af sammenhængen. Hertug Albrechts velkendte kommentar til Norgesparagraffen 1536 er ikke »repræsentativ for kongefamiliens mening«, men tværtimod en slet camoufleret kritik fra en sidelinie, der med bekymring så sine interesser tilsidesat. Traktaten mellem Christian III og hans brødre og den fangne Christian II 1546 er heller ikke et udtryk for fyrsternes personlige opfattelse af dansk-norsk statsret, som Kongsrud mener. Valgriget var simpelthen begrundelsen for Christian II's fordrivelse og dermed selve fundamentet for det gottorpske monarki. Desuden var fyrsterne bundet af deres råder. Den norske arveret er en nuance, der skinner igennem utallige politiske situationer i det 16.-17. århundrede. Kongsrud røber et ty-

deligt håndslag for at tackle disse situationer, men jeg må bekende, at jeg finder synsvinklen lidt anstrengt.

Derimod er der mere kød på det, der også er hovedsagen for Kongsrud og hans egentlige ærinde: den nærmere placering af tre statsretlige skrifter fra 1640'erne og 1650'erne, der alle går ind for arveretten. Skrifterne indgår i den store diskussion om Norges nationale identitet, der i de sidste 100 år har været ført med stor skarpsindighed og intensitet af de ypperste norske historikere – en diskussion, Kongsrud udgør en fortræffelig introduktion til. Han argumenterer overbevisende for, at to af disse skrifter er forfattet af danskeren Jens Dolmer (ca. 1611-1670), der var Ulrik Christian Gyldenløves skolemeister – en teori, Gustav Storm allerede har været inde på.

Det ene – latinske – skrift er hidtil utrykt og meddeles af Kongsrud i oversættelse. At det skulle være skrevet med henblik på Dolmers vrangvillige og nærmest analfabetiske elev, virker dog ikke troligt. Kongsrud understreger med fuld ret, at skriftet forsøger at tækkes kongehuset, men mange af hans overvejelser stemmer i grunden bedre med situationen efter, at Christian IV i vrede havde afskediget Dolmer (hvilket vel næppe var overgået den højt fortjente forfatter af skriftet?). Den følgende periode tilbragte Dolmer i det lærde rantzauske miljø på Breitenburg, indtil Frederik III – måske formildet af skriftet? – tog ham til nåde igen.

Mikael Venge

Jacob Isager (udg.): *Peder Hansen Resen: Atlas Danicus IV, Fyn.* (Odense Universitets forlag, 1984). 357 s., ill., 164.70 kr.

Efterhånden bliver hele Resens store værk udgivet, og til Thomas W. Las-